

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT
Športna vzgoja
Športna gimnastika

**ŽIVLJENJEPIS SLOVENSКИH VRHUNSKIH TELOVADK OD
1936 DO 1970**

DIPLOMSKA NALOGA

MENTOR
Prof. dr. Ivan Čuk
RECENZENT
Doc. dr. Tomaž Pavlin

AVTORICA DELA
Sanja Vreča

Ljubljana, 2016

IZVLEČEK

V diplomski nalogi so zbrani vsi življenjepisi vrhunskih gimnastičark, ki so od leta 1936 do leta 1970 nastopile na svetovnem prvenstvu ali olimpijskih igrah. Tega projekta sem se lotila, da bi lahko imeli vsi športni navdušenci dostop do podatkov o ženski vrhunski gimnastiki na enem mestu. Ta diploma bo pripomogla k boljšemu poznavanju ženske gimnastike in prepoznavnosti vseh žensk in trenerjev, ki so kakorkoli izboljšali žensko športno zgodovino. Rada bi, da se vsi zavedajo, da so telovadke pomembne in, da ne bodo nikoli pozabljene. Poleg življenjepisov, je v diplomski opisana tudi zgodovina ženske športne gimnastike, od njenih začetkov do leta 1970.

Hipotez v tem delu nisem uporabila, kajti diplomski naloga je sestavljena iz zbranih dejstev. Vse intervjuje sem prilagodila željam in zahtevam telovadk. Poleg življenjepisa samega, so v ospredje postavljena športna kariera, življenjske razmere v tistem času in trenerji, ki so pomembno vplivali na uspeh vsake izmed njih.

V tej diplomski nalogi je dokazano, da ženska gimnastika na slovenskem ni nikoli stagnerala ali bila manj številčna kot moška. Zmeraj pa je, bila manj pomembna. Iz življenjepisov lahko namreč razberemo, da veliko uspešnih slovenskih telovadk ni imelo svojih rednih trenerjev, velikokrat so bile prepuščene svoji domišljiji in pomoči druga drugi. Kljub dolgih urah preživetih v knjižnici sem našla izredno malo člankov, povezanih s slovenskimi telovadkami. Omenjene so bile le nekajkrat, medtem, ko je moška gimnastična sekcija velikokrat v časopisju zaradi svojih uspehov. Čeprav slovenske telovadke niso tako znane lahko vseeno govorimo o mnogih uspehah. Od leta 1936 pa vse do 1970 so bile stalnica tako na olimpijskih igrah kot svetovnih prvenstvih. Res je, da niso dosegle najvišjih mest so pa vseeno vidno vplivale na žensko slovensko gimnastiko.

KLJUČNE BESEDE: ženska športna gimnastika, svetovno prvenstvo, olimpijske igre, zgodovina ženske športne gimnastike, življenjepisi

BIOGRAPHY OF THE TOP SLOVENIAN FEMALE GYMNASTS DATING FROM 1936 TO 1970

ABSTRACT

In this thesis there are all of the biographies of the top female Slovenian gymnasts who from 1936 to 1970 entered the World Championships or the Olympic Games. I undertook this project in order to provide information to all sports enthusiasts who could gain access to information on the top women's gymnastics in one place. This thesis will contribute to a better understanding and recognition of women's gymnastics and recognition of all coaches, male as female, that in any way improved the history of women's sports in Slovenia. With this thesis I would like to get all the gymnastics fans aware of the female gymnasts that are very important and that they will never be forgotten. In addition to the biographies there is also the history of women's gymnastics, from its beginnings up to 1970.

In this thesis there are no hypothesis used because the thesis itself consists of facts on women's gymnastics. All the interviews have been adapted to the wishes and requirements of the gymnasts themselves. In the biographies there is a focus on the gymnasts sports career, their living conditions at the time and the coaches who have made a significant impact on their.

This thesis has shown that female gymnastics in Slovenia has never stagnated or been less numerous than men's. Always, however it was less important. The biographies show that many successful female Slovenian gymnasts had not had their regular coaches and have often been left to their imagination and help from other female gymnasts. Despite the long hours I spent in the library, I found very few articles relating to the Slovenian female gymnastics as opposed to men's gymnastics where many newspapers wrote about their success. Although female Slovenian gymnasts are not as well-known as the male ones, there is still a lot they achieved. From 1936 through to 1970 female gymnasts were constantly competing both on the Olympics as also in the world championships. True, they did not always reach the top but they nevertheless made a visible impact on the Slovenian women's gymnastics.

KEYWORDS: female artistic gymnastics, World Championships, Olympic Games, the history of women's gymnastics, biographies, gymnastics

KAZALO

1. UVOD	6
Cilji in odprta vprašanja	10
2. JEDRO	11
Jelica Helena Zoe Vazzaz.....	11
Lidija Rupnik – Šifrer	15
Marta Pustišek	17
Ruža Vojsk	19
Milica Rožman - Šlibar	21
Ada Smolnikar – Bešter	23
Nevenka Pogačnik.....	26
Zdenka Prusnik - Cerar	28
Marlenka Kovač	31
3. SKLEP	34
4. VIRI	35
5. LITERATURA	35
6. SLIKE.....	36

KAZALO SLIK

SLIKA 1. PRVI ŽENSKI TELOVADNI ODSEK	6
SLIKA 2. DR. VIKTOR MURNIK	7
SLIKA 3. JELICA ZOE VAZZAZ NA GREDI	14
SLIKA 4. LIDIJA RUPNIK.....	16
SLIKA 5. MARTA PUSTIŠEK	18
SLIKA 6. RUŽA VOJSK.....	20
SLIKA 7. MILICA ROŽMAN.....	22
SLIKA 8. ADA SMOLNIKAR	25
SLIKA 9. NEVENKA POGAČNIK	26
SLIKA 10. POČASTITEV DR. VIKTORJA MURNIKA	27
SLIKA 11. DRAGICA BUŽGA IN ZDENKA PRUSNIK – CERAR.....	29
SLIKA 12. ZDENKA PRUSNIK – CERAR	30
SLIKA 13. MARLENKA KOVAČ.....	33
SLIKA 14. MARLENKA KOVAČ.....	33

KAZALO TABEL

TABELA 1	8
TABELA 1	8

1. UVOD

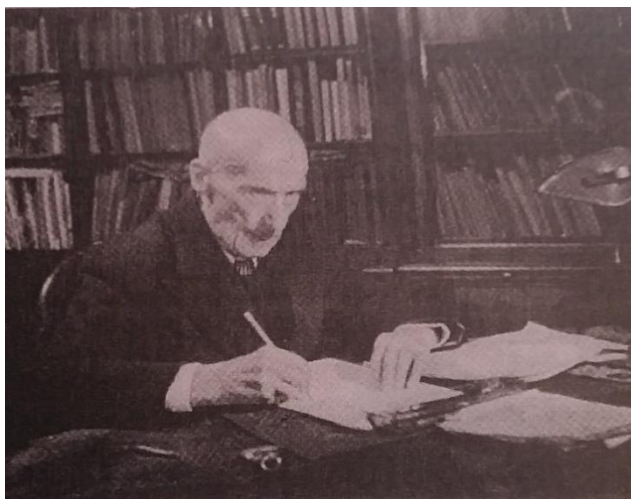
Vrhunske telovadke v diplomski nalogi so vse telovadke, ki so se uvrstile na svetovno prvenstvo ali olimpijske igre v obravnavanem obdobju. Ženska telovadba v obdobju telovadnega razvoja na Slovenskem je bila na eni strani vpeta v narodno gibanje, na drugi strani pa se je postavljalo vprašanje njene družbene emancipacije, ko je šlo za enakost med spoloma (Pavlin, 2005). Najpomembnejše vprašanje je bilo, ali naj tudi ženska telovadi in zanemari tradicionalno vlogo v okviru gospodinjstva in družine. Že E. H. Costa je v svojem govoru leta 1863 poudaril »da naj telovadi tudi ženska«. Kmalu zatem zasledimo prve poskuse pridobiti v sokolsko družbo »žensko mladost«. Poučevanje le teh se je začelo 1.10.1871. Ženska telovadba je bila predvsem vezana na sokolski preporod in delovanje Viktorja Murnika. Murnik je bil podpornik ženske telovadbe, telovadni feminist, saj je zagovarjal stališče, ki so ga vzpostavili češki sokoli, da se morajo ženske same vzgajati in voditi. Zaključim lahko, da je temelje ženske telovadbe pri nas postavil dr. Murnik, ko je leta 1913 objavil izredno pomemben članek Žena v Sokolu, kjer je zapisal: »Žena sama vadi Ženo«.

Slika 2. Prvi ženski telovadni odsek (Stepišnik, 1974)

Na Sliki 1 je prikazan prvi ženski telovadni odsek (Ljubljanskega Sokola) ob ustanovitvi leta 1898 s starostko dr. F Tavčar in načelnikom dr. V. Murnikom (Stepišnik, 1974).

V okviru Ljubljanskega sokola je najprej nastal ženski odsek, ki se je leta 1901 organizacijsko osamosvojil v Prvo žensko telovadbo društvo (ŽTD). Ženske so telovadile 2 krat na teden po 3 ure v 2 oddelkih na bivšem dirkališču v Tivoliju, ki ga je Ljubljanski Sokol preuredil v telovadišče. Sredi julija 1904 so se telovadke predstavile na Ljubljanskem vsesokolskem zletu in sicer s telovadnim nastopom. Nastopile so v vaji s kiji, ki jo je za ta nastop sestavil Murnik.

Slika 3. Dr. Viktor Murnik

Na Sliki 2 je prikazan Viktor Murnik v svoji pisarni, ki je postavil temelje ženske telovadbe pri nas (Vazzaz, 1983).

Maja 1910 je ŽTD proslavljal 10 – letnico delovanja in priredil »telovadbi izkušnjo« v Narodnem domu. Program je bil pestrejši in je poleg prostih vaj ob godbi vseboval tudi vaje z orodjem in na njem, in sicer vaje z obroči in kiji, vaje na mizi na šir, konju vzdolž, konju na šir in bradlji. Poleg tega je bil na sporedu še telovadni ples. Ženska telovadba ni bila več posnemanje moške.

Po statistiki slovenskega sokolstva je konec septembra 1912 poleg samostojnega ŽTD žensko telovadbo gojilo 30 sokolskih društev. Skromnejše je bilo strokovno področje, saj je bilo 11 vaditeljic – ženska telovadba je bila še vedno v veliki meri odvisna od moške pomoči. Res je sicer, da leto 1913, ko je na voljo zadnja statistika položaj kaže, da je obstajalo le 1 žensko društvo in 7 ženskih odsekov. Številke, ki naštevajo podatke o ženski telovadbi ne povedo resničnega stanja. Poleg omenjenih enot, ki so v njih gojili žensko telovadbo s formalno utrjeno organizacijo, je še veliko več društev brez posebnih organizacijskih ukrepov, kajti vse enote so šteje skupaj 6613 članov, med njimi je bilo 1761 telovadcev; v povprečju je torej vadilo 26,5 odstotkov vsega članstva. Na območju vseh žup je bilo 1040 članic, torej slabo šestino v primerjavi z moškimi. Vseh telovadk pa je bilo 51,6 odstotka, torej sorazmerno veliko več kot moških (Stepišnik, 1974).

Pomembno vlogo je pri razvoju ženske športne gimnastike imela tudi Jelica Helena Zoe Vazzaz. Bila je učenka dr. Viktorja Murnika, ki ji je bil velik zgled in čigar znanje je kasneje s pridom prenašala na svoje varovanke. Pred II. svetovno vojno je naprej telovadila in nato vodila vrsto mladink in članic v Narodnem domu. Kot trenerka jugoslovanskih reprezentantk v gimnastiki je bila aktivna med letoma 1946 ter 1970. Tedaj je bila na vodilnih strokovnih položajih v Jugoslovanski gimnastični zvezi in Zvezi za telesno vzgojo Partizan. Bila je začetnica ritmične gimnastike v Sloveniji. Na svoji športni poti je bila od leta 1948 do 1979 mednarodna sodnica v športni gimnastiki, bila pa je tudi prva Slovenka, ki je opravila mednarodni sodniški izpit v ritmični gimnastiki (Brložnik, 2006).

UDELEŽITEV SLOVENSКИH TEKMOVALK IN NJIHOVI DOSEŽKI NA OLIMPIJSКИH IGRAH IN SVETOVNIH PRVENSTVIH OD LETA 1936 DO LETA 1970

Tabela 1

Udeležitev slovenskih telovadk in dosežki na olimpijskih igrah od 1936 do 1970

Olimpijske igre	Jugoslovanska ženska vrsta – mesto	Slovenske telovadke	Telovadno društvo	Mesto
Berlin 1936	Ni znano	Lidija Rupnik Ančka Karežan Katarina Hribar Marta Pustišek	Narodni dom Lj Narodni dom Lj Narodni dom Lj Narodni dom Lj	Ni znano
London 1948 (nastopilo 11 vrst in 88 posameznic)	Jugoslovanska vrsta je zaostala za zmagovalno Češkoslovaško s 445,45 točke za 10,7 odstotkov	Vida Gerbec Ruža Vojsk Neža Černe	Narodni dom Lj Železničar Mb Železničar Mb	49. mesto 51. mesto 56. mesto
Helsinki 1952 (nastopilo 16 vrst in 128 posameznic)	Jugoslovanska vrsta je zaostala za zmagovalno Sovjetsko zvezo za 9,4 točke	Sonja Rozman Milica Rožman Ada Smolnikar	TVD Partizan Jesenice Narodni dom TVD Partizan Jesenice	61. mesto 90. mesto 92. mesto
Rim 1960 (nastopilo je 10 vrst in 124 posameznic)	Jugoslavija na tekmo ni poslala ženske vrste	Nevenka Pogačnik	Narodni dom Lj	78. mesto
Mehika 1968	Jugoslavija na tekmo ni poslala ženske vrste	Ni nastopila nobena slovenska telovadka		

V tabeli 1 so prikazani vsi rezultati slovenskih telovadk na olimpijskih igrah od 1936 do 1970 leta (Stepišnik, 1974)

Tabela 2

Udeležitev slovenskih telovadk in dosežki na svetovnih prvenstvih od 1936 do 1970

Svetovno prvenstvo	Jugoslovanska ženska vrsta - mesto	Slovenske telovadke	Telovadno društvo	Mesto
Praga 1938	Ni znano	Marta Pustišek Lidija Rupnik Jelica Vazzaz Katarina Hribar Anica Haffner Ema Kovačič	Narodni dom Lj Narodni dom Lj Narodni dom Lj Narodni dom Lj Ni znano Ni znano	Ni znano
Basel 1950 (nastopilo je 7)	Jugoslovanska vrsta je zaostala	Vida Gerbec Milica Rožman	Narodni dom Lj Narodni dom Lj	14. mesto 24. mesto

vrst in 52 posameznic)	za zmagovalno Švedsko za 7 odstotkov, dosegla je 4. mesto	Neža Černe Ruža Vojsk	Železničar Mb Železničar Mb	34. mesto 38. mesto
Rim 1954 (nastopilo je 15 vrst in 126 posameznic)	Jugoslovanka vrsta je zaostala za zmagovalno Sovjetsko zvezo za 8 odstotkov, dosegla je 6. mesto	Sonja Rozman Ada Smolnikar	TVD Partizan Jesenice TVD Partizan Jesenice	24. mesto 50. mesto
Moskva 1958 (nastopilo je 13 vrst in 88 posameznic)	Jugoslovanska vrsta je zaostala za zmagovalno Sovjetsko zvezo za 11,5 odstotkov, dosegla je 11. mesto	Nevenka Pogačnik	Narodni dom Lj	71. mesto
Praga 1962 (nastopilo je 17 vrst in 166 posameznic)	Jugoslovanska vrsta je dosegla 12. mesto	Zdenka Prusnik	Narodni dom Lj	94. mesto
Dortmund 1966 (nastopilo je 21 vrst in 143 posameznic)	Jugoslovanska vrsta je zaostala za zmagovalno Češkoslovaško za 11,5 odstotka, dosegla je 12. mesto.	Nastopila ni nobena slovenska tekmovalka		
Ljubljana 1970 (nastopilo je 21 vrst in 137 posameznic)	Jugoslovanska vrsta je zaostala za zmagovalno Sovjetsko zvezo za 8,5 odstotka, dosegla je 18. mesto	Marlenka Kovač	Narodni dom Lj	53. mesto

V tabeli 2 so prikazani vsi rezultati slovenskih telovadk na svetovnih prvenstvih od 1936 do 1970 leta (Stepišnik, 1974)

Ženska telovadba v mednarodnem pogledu časovno in po uspehih zaostaja za moško. Ob prvem nastopu naših tekmovalk na olimpijskih igrah v Berlinu telovadke niso dosegle vidnejšega uspeha (Stepišnik, 1974). Kljub temu so vključno z letom 1970 slovenske telovadke odtelovadile že 4 olimpijske igre in 7 svetovnih prvenstev. Do leta 1970 se je olimpijskih iger in svetovnih prvenstev v ženski športni gimnastiki udeležilo vsega skupaj 17 tekmovalk. To je glede na velikost naše države velik uspeh, zaradi tega je tudi prav, da se vseh teh telovadk spomnimo in spoznamo njihove življenjsko športne zgodbe.

CILJI IN ODPRTA VPRAŠANJA

Cilj diplomske naloge je pripraviti življenjepis slovenskih telovadk od 1936 do leta 1970 in s tem dopolniti pomanjkljivo literaturo o ženski športni gimnastiki. Vprašanja, so bila prilagojena vsaki telovadki posebej. Vsak življenjepis je posebej prilagojen željam in zahtevam telovadk. Poleg življenjepisa samega je v ospredje postavljena predvsem športna kariera, življenjske razmere in trenerji, ki so pomembno vplivali na uspeh vsake izmed njih. Hipotez ni, ker je diplomska naloga sestavljena iz zbranih dejstev.

Čeprav sem se trudila je na žalost preteklo že veliko časa in točnih podatkov, da bi lahko sestavila življenjepis o Ančki Karežan (Narodni dom), Katarini Hribar (Narodni dom), Vidi Gerbec (Narodni dom), Neži Černe (Narodni dom), Sonji Rozman (TVD Partizan), Anici Haffner (ni znano) in Emi Kovačič (ni znano) nisem dobila.

2. JEDRO

JELICA HELENA ZOE VAZZAZ

(povzeto po diplomski nalogi Bogomire Brložnik; Jelica Helena Zoe Vazzaz, legenda slovenske gimnastike)

Jelica Vazzaz se je rodila 5.8.1914, tik pred začetkom prve svetovne vojne, izven meja današnje Slovenije v Gorici. Mama Terezija ni nikoli hodila v službo, temveč je doma skrbela za družino. Oče Ludovik pa je poučeval zgodovino in zemljepis na Bežigranski gimnaziji. Jelica je imela sestro Ljudmilo in brata Vladimirja ter Vidka; slednji je zaradi bolezni že kot petleten deček umrl. Leta 1915 je bomba uničila njihov dom, zato se je družina najprej preselila v Vildon, nato v Podčetrtek, od tu pa v Šempeter v Savinjski dolini, kjer so ostali do konca vojne. Iz Šempetra so se po vojni preselili v Maribor.

Jelica je leta 1920 s šestimi leti stopila v prvi razred. Leta 1921 so se preselili v Ljubljano, kjer je nadaljevala z osnovno šolo in jo dokončala 1924. Šolanje je nadaljevala na klasični gimnaziji, po enem letu pa prestopila na realko. Po štirih letih šolanja na realki se je želela vpisati na učiteljsko, kjer je bil vpis junija, ona pa je bila šele avgusta dovolj stara in je niso hoteli sprejeti. Naredila je še peto realko in šele nato prišla na učiteljsko, kjer je uspešno zaključila društveni sokolski izpit in pridobila dovoljenje za poučevanje telovadbe na šolah. Leta 1934 je maturirala, zaradi opravljenih sokolskih izpitov je pridobila še večjo veljavo kot trenerka in učiteljica. Ko je leta 1934 končala šolanje na ljubljanskem učiteljskem, ni bila na pravi politični strani. Zato in zaradi članstva ter udejstvovanja v skupini Sokolskega društva, je morala na svoje delovno mesto čakati kar štiri leta. Takrat je honorarno delala na klasični gimnaziji, hkrati pa tudi na poljanski gimnaziji. Leta 1938 je dobila prvo službo na Dolenjskem kot predmetna učiteljica telovadbe na osnovni šoli na Trebelnem nad Mokronogom, od koder je bila 1941 premeščena na osnovno šolo v Doljnem Karteljevem, kjer je bila vršilka dolžnosti upraviteljice šole.

Leta 1939 so v Beogradu odprli prvo visoko šolo za telesno vzgojo v Kraljevnini Jugoslaviji, kamor si je Jelica zelo želela. Mati je prodala ves svoj nakit in s tem priskrbela denar za Jeličino šolanje. Takrat je Jelica sicer že učila na Trebelnem nad Mokronogom, vendar so ji kljub temu na prosvetnem ministrstvu odobrili plačan dopust. Nato je odšla na dveletno šolanje v Beograd, kamor je na dan izpitov prišla prehlajena. V tistem času so potekali obvezni zdravniški pregledi kar v sklopu sprejemnih izpitov. Tamkajšnji zdravnik je ocenil, da ima bolna pljuča in, da na to šolo ne more biti sprejeta. O njegovi odločitvi je Jelica potožila svoji vodnici Milici Šepa, ki je zdravnika uspela prepričati, da je z njenimi pljuči vse v redu in je le prehlajena. V času, ko je Jelica pridno študirala, je okolico Beograda tik pred koncem njenega študija zajela druga svetovna vojna. Zato se je morala vrniti domov.

Že na začetku vojne je bila aktivistka Osvobodilne fronte in prišel je trenutek, ko je morala na vodilnem položaju nadomestiti Zorana Poliča. V tem času je bila zaposlena na osnovni šoli v Karteljevem, od koder so jo poklicali v okrožni odbor OF za Ljubljano, v katerem je sodelovala v sokolski liniji. Uspešno je delovala pri širjenju in utrjevanju mreže odborov OF, organizirala je vse vrste ilegalnih dejavnosti in upravljala naloge članice tega okrožnega odbora. Z vlakom je marca 1943 odpotovala na primorsko, od koder je nameravala na osvobojena ozemlja v Belo krajino k partizanom. Vendar so jo v Spodnji Sušici zajeli Nemci. Tam so jo prijeli in predali gestapu v Ljubljani, kjer so jo, pretepli, kasneje pa odpeljali na sodišče, s katerega so jo prepeljali v zapor na Miklošičevi cesti. Tam je prebila štiri mesece in bila med tem zaprta tudi v samici, kjer so streljali talce. Za nobeno ceno ni hotela ničesar in nikogar izdati. Tudi grožnja, da jo bodo ubili, je ni omajala. Po mučnih dnevih trpljenja so jo z jetniške celice na Miklošičevi ulici poslali v koncentracijsko taborišče v Ravensbrück, kjer je nekoč skupaj z drugimi taboriščniki skoraj izgubila življenje. Imeli so srečo, da je glavni mož taborišča imel razmerje s paznico, ki je bila jetnicam dokaj naklonjena in ga je nekako prepričala, da se to ni zgodilo. Iz taborišča so morali vsi, preden so lahko odšli domov, najprej v Novi Sad, kjer je bilo zbirališče, nekakšna karantena. Prepeljali so jih čez Madžarsko, skozi Budimpešto in od tam v Novi Sad, kjer je Jelica zopet lahko okusila telovadbo, saj so med čakanjem na dovoljenjem, da lahko gredo domov, prirejali razne telovadne nastope. V Ljubljano se je vrnila šele julija 1945, vsa izčrpana toda zdrava. Prepričana je bila, da zato ker se je pred vojno tako vneto posvečala gimnastiki. V taborišču je preživela skoraj dve leti svojega življenja.

Po letu 1945, je delovala najprej v prosveti. Med leti 1945 in 1947 je bila referentka za telesno vzgojo na ministrstvu za prosveto LRS, med leti 1947 in 1950 pa referentka za šolsko telesno vzgojo v komiteju za fizkulturo LRS. Leta 1946 se je formiral Zavod za fizkulturo v Ljubljani. Ena izmed pobudnic ustanovitve te kadrovske šole, je bila tudi Jelica. Vmes je zaključila novo ustanovljeni tretji in četrti letnik in leta 1951 diplomirala na Državnem inštitutu za fizkulturo. Dobila je naziv višjega trenerja za orodno gimnastiko. Po letu 1953, ko je bil ustanovljen Inštitut za telesno vzgojo na stopnji višje pedagoške šole, je Jelica postala vodja študijske skupine za telesno vzgojo, predavala je metodiko telesne vzgoje, orodno telovadbo in ritmiko. V študijskem letu 1956/57 se je Inštitut preimenoval v Višjo šolo za telesno vzgojo, kjer je Jelica službovala kot profesorica za orodno telovadbo in ritmiko. V letu 1960 se je Višja šola preimenovala v Visoko šolo za telesno šolo za kulturo, kjer je bila leta 1962 izvoljena za redno profesorico. Predavala je orodno telovadbo in ritmiko, kasneje pa teorijo in metodiko športne gimnastike. Tu je ostala vse do leta 1979, ko se je upokojila.

Napisala je veliko strokovnih del učbenikov, ter vrsto znanstvenih, strokovnih in poljudnih člankov, ki jih je objavljala v Vodniku, kasneje preimenovanem v Ljudski šport, Telesno kulturo in Šport. Je avtorica številnih telovadnih vaj, akademskih sestav, plesov in ritmičnih vaj. Napisala je tudi dvanajst samostojnih monografskih publikacij, ob tem pa je ob Borisu Gregorki avtorica knjige Razvoj telovadnega orodja na Slovenskem (1984). V Gregorini knjigi Zlata leta slovenskega sokolstva, ki je bila izdana 1991, je bila avtorice dodatnega besedila, prevedla pa je tudi oba dela Knjige o športu (1971, 1972). V času svojih trenerskih let je samostojno sestavila kar nekaj izvirnih zletnih in akademskih sestav. Kot trenerka slovenskih in jugoslovanskih reprezentantk v športni gimnastiki, je bila aktivna med letoma 1946 in 1970. Vzgojila je kar nekaj uspešnih tekmovalk, in sicer: Vida Gerbec (1948 - Olimpijske igre v Londonu in 1950 - svetovno prvenstvo v Švici), Nevenka Pogačnik (1958 - svetovno prvenstvo v Moskvi, 1962 - svetovno prvenstvo v Pragi in 1960 - Olimpijske igre v Rimu), Zdenka Prusnik (1962 - svetovno prvenstvo v Pragi), Marlenka Kovač (1966 - svetovno prvenstvo v Nemčiji, 1970 - svetovno prvenstvo v Ljubljani ter 1969 – evropsko prvenstvo na Danskem).

Kasneje je Jelica s svojim aktivni delom in mnogimi udeležbami na mednarodnih tekmovanji vse bolj prehajala s športne k ritmični gimnastiki. Skupaj z Gimnastično zvezo Slovenije je leta 1966 organizirala prvo republiško prvenstvo v ritmiki. Od pojave ritmične gimnastike na Jugoslovanskih tleh je bila članica raznih odborov za ritmično gimnastiko, tako pri Gimnastični zvezi Slovenije kot tudi Gimnastični zvezi Jugoslavije. Leta 1973 je izdala prvi priročnik za ritmično gimnastiko. To je bila knjiga A-B-C moderne ritmične gimnastike. Leta 1981 je prevedla pravilnik ocenjevanja v ritmični gimnastiki. Vzgojila je kar nekaj uspešnih tekmovalk v ritmični gimnastiki, med njimi so: Marjeta Kline, Dominika Kacin, Ana Lazič in druge. Z aktivnim delom v ritmični gimnastiki je prenehala, ko so delo prevzele druge domače in tuje trenerke.

Na svoji športni poti je bila sodnica tako za žensko športno kot za ritmično gimnastiko. Mednarodne sodnica za športno gimnastiko je bila od 1948 do 1979. Med drugim je sodila: olimpijske igre v Londonu – 1948, svetovno prvenstvu v Rimu – 1954, svetovno prvenstvo v Bolgariji – 1974. Poleg tega je sodila še na dveh sredozemskih igrah, leta 1971 v Turčiji in leta 1979 v Splitu. Jelica velja tudi za prvo Slovenko, ki je opravila mednarodni sodniški izpit v ritmični gimnastiki, in sicer leta 1965.

Poleg vrhunskega športa se je ukvarjala tudi z rekreativno vadbo. Leta 1974 je pričela z vadbo za matere z otroci, ki jo je kasneje preimenovala v vadbo staršev z otroci, saj so tudi očetje izrazili željo po aktivni udeležbi. V okviru Narodnega doma je na pobudo Marije Bergant začela z vadbo za odrasle, ki so jo same poimenovala kar Skokice. Vadbo so imele enkrat tedensko, starost vadečih pa se je raztezala od 52 do 92 let.

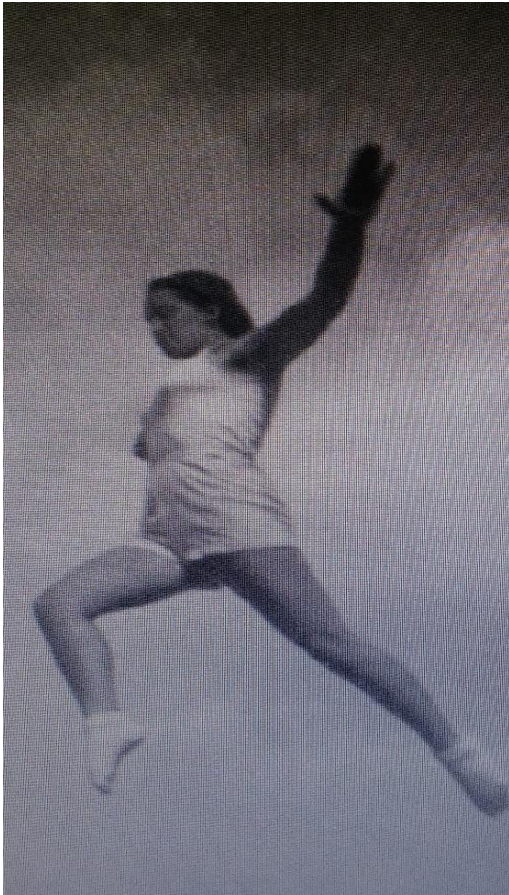
Jelica se je z gimnastiko prvič srečala s šestimi leti, ko je prestopila prag Narodnega doma, takrat imenovanega še Ljubljanski Sokol. Sokolskemu gibanju se je pridružila leta 1928 in dve leti kasneje pod vodstvom Milice Šepa že tekmovala na vsesokolskem zletu v Beogradu. Ko je bila še naraščajnica, je gibanje že nekaj desetletij vodil dr. Viktor Murnik, ki je Slovence popeljal v svetovno športno areno in pripomogel, da je telesna kultura postala del narodne. Ker je bila Jelica zelo dejavna in dobra telovadka, je sčasoma postala Murnikova najbližja sodelavka. Vodila je oddelek in bila članica državne reprezentance v športni gimnastiki v Pragi leta 1938 in v Sofiji leta 1839. V društvu je bila dolgoletna vodnica mladink, starejših članic, staršev z otroki, trenerka tekmovalk športne gimnastike, sodnica, članica strokovnega odbora in drugih odborov v Partizanu.

Prvič je kot tekmovalka v športni gimnastiki sodelovala na II. jugoslovanskem vsesokolskem zletu leta 1930 v Beogradu. Leta 1932 je bila zopet v ekipi Ljubljanskega Sokola, kjer so dekleta postala jugoslovanske državne prvakinja v mladinski kategoriji. Eno najpomembnejših tekmovanj v Jeličini karieri zagotovo predstavlja mednarodno prvenstvo v Pragi leta 1938, ko je bila članica jugoslovanske vrste in je z ekipo dosegla 2. mesto. Tega tekmovanja so se udeležile samo članice Zveze slovanskega sokolstva, zato ga lahko štejemo v resnici za slovansko prvenstvo. Mnogoboj je obsegal poljubno vajo s kiji, ki je bila Jelici izmed vseh vaj najtežja, obvezno in poljubno vajo na bradlji (enovišinski), krogih v gugu, poljubni vaji na krogih, konju na šir (preskoku), metanje diska in tek na 60 metrov. Leta 1939 je Jelica tekmovala za zastavo kraljice Marije, kjer so bile tekmovalke državne reprezentance v športni gimnastiki na tekmovanju v Sofiji. Jelica je svojo gimnastično pot kot tekmovalka zaključila leta 1941, pred začetkom druge svetovne vojne v Jugoslaviji.

Poleg gimnastike, ki ji je bila izmed vseh športov najljubša, se je ukvarjala še z odbojko, atletiko in s plavanjem, igrala je celo hazeno, predhodnico današnjega rokometa. Med šolanjem v Beogradu je tudi veslala na šolskih prvenstvih. Uspehe je nizala drugega za drugim.

Zelo rada je potovala in k sreči je imela tudi možnost in veliko priložnosti, da je svojo strast do potovanja tudi izživela. Poleg poti, ki so jo vodila na razna tekmovanja, je v svojem prostem času obiskala kar precejšen del Evrope in Azije, nekaj malega pa tudi Afrike. Le Amerika in Avstralija sta ostali nedotaknjeni.

Jelica Vazzaz je 15.6. 2007 po težki bolezni, v 93. letu starosti umrla. Bila je najpomembnejša ženska slovenske telesne kulture, desna roka preroditelja telovadbe na Slovenskem, dr. Viktorja Murnika. Bila je legenda slovenskega športa in pionirka ritmične gimnastike v Sloveniji, ter dolgoletna članica Narodnega doma.

Slika 4. Jelica Zoe Vazzaz na gredi

Na Sliki 3 je prikazana Jelica Zoe Vazzaz v svojem elementu na gredi. Tam je Jelica prišla do velikega izraza s svojimi pogumnimi skoki, kot sta bila jelenček in menjalni skok, s katerimi je navdušila trenerje in vodnike (Brložnik, 2006).

LIDIJA RUPNIK – ŠIFRER

(Povzeto po knjigi: Pozabljena polovica – Portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem).

Lidija Rupnik je bila rojena 20.2.1915 v Trstu. Njena mati je bila Tržačanka Marija, oče pa je bil Leopold rojen v Črnem vrhu nad Idrijo. V Trst je očeta pripeljala služba pri železnici. Starša sta si po poroki leta 1908 pri Trstu ustvarila družino, v kateri sta še pred Lidijo prijokala na svet Salvator in Leopold. Takoj po prvi vojni se je družina, sledeč očetovi službi, preselila v Kamnik, kjer je bil rojen še najmlajši sin Vladimir, nato so se ustalili v Ljubljani. Oče je kot skladiščnik delal na glavnem ljubljanskem kolodvoru, mati pa je bila gospodinja in vzgojiteljica otrok. Prav preko matere se je Lidija naučila zelo dobro govoriti italijansko.

Po končani srednji šoli se je Lidija zaposlila kot administratorica. Poklicno je kot tajnica delala tudi še po drugi svetovni vojni. Med drugo svetovno vojno so Lidijo Italijani že takoj po okupaciji vzeli na piko in jo, podobno kot vse predstavnike Ljubljanskega Sokola, sumničili sodelovanja v protifašističnem odboru. Nekaj časa je preživela celo v taborišču na Rabu in v Gonarsu. Po italijanski kapitulaciji 1943 se je vrnila v Ljubljano. Leta 1947 se je Lidija Rupnik poročila in s tem prevzela še priimek Šiferer. Mož, po poklicu pravnik, je razmeroma kmalu umrl, tako da ga je za dolga leta preživela. Iz njunega zakona sta zrasli dve hčerki, Maja in Metka.

Leta 1936 je Lidija Rupnik z olimpijskim nastopom v Berlinu pustila vidno sled v slovenski športni zgodovini. Kot je bila sestava olimpijske reprezentance povsem sokolska, so bili tudi drugi mednarodni telovadni uspehi Lidije tesno povezani s sokolstvom. Sokolska reprezentanca Jugoslavije se je leta 1938 udeležila mednarodnega prvenstva v Pragi. Ženska vrsta je nastopala zgolj v ekipni konkurenci v mnogoboju, ki je poleg poljubne vaje s kiji, na krogih ter konju na preskok, obvezne in poljubne vaje na bradlji ter na krogih v gugu, upoštevala tudi tek na 60 metrov in met diska. Lidija je tukaj s svojo ekipo osvojila drugo mesto. V Pragi sta z njo tekmovali tudi dve društveni kolegici, Jelica Vazzaz in Marta Pustišek. Narodni dom je tako v Jugoslaviji predstavljal sam vrh športne telovadbe. Med žensko telovadbo je bil leta 1939 kot najprestižnejše uvedeno tekmovanje za zastavo kraljice Marije. To tekmovanje je potekalo zgolj ekipno. Lidija Rupnik je v vrsti Sokola Narodni dom skupaj s kolegicami (Pustišek, Komac, Ponikvar, Vazzaz, Teržan, Stegu in Pribovšek) konec septembra zmagala. Tekmovanje je tedaj potekalo v telovadnici Narodnega doma in na letnem telovadišču (za atletske panoge). Program je obsegal: prosto vajo z redovnim nastopom, obvezno vajo na krogih, bradlji do čelno in na gredi ter atletske panoge: tek na 60 metrov, met diska in skok v daljino. Vrsta je bila sestavljena iz 8 tekmovalk in vodnice. Lidija Rupnik bi, če bi gledali le na atletski del osvojila 2. mesto. Njene atletske sposobnosti so bile zavirljive.

Po vojni je Lidija ostajala zvesta telovadbi in društvu. Z gimnastiko se je nehala ukvarjati tekmovalno, priložnostno pa je bila sodnica. Delala je v društvu z mladimi in pomagala pri sestavljanju vaj za zlete na prostem. Denar si je služila s poučevanjem telovadbe na osnovni šoli, honorarno pa je tudi pomagala na Gimnastični zvezi s tajniškimi deli. Lidija se je skozi celotno življenje trudila, da bi ostajala aktivna - tako v družabnem kot telesnem smislu. Proti koncu je zbolela za osteoporozo. Njeno življenje se je izteklo 11. Novembra 2003.

Slika 5. Lidija Rupnik na gredi

Na Sliki 4 je prikazana Lidija Rupnik v telovadnici Narodnega doma, kjer je tudi trenirala (Šelih idr., 2007).

MARTA PUSTIŠEK

(Povzeto po knjigi: Pozabljena polovica – Portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem).

Marta Pustišek je bila rojena 21. 2. 1917 v Ljubljani, a njena starša nista bila rojena Ljubljančana. Oče Ivan, po poklicu knjigovodja, se je rodil v Zagorju na Kozjanskem, mati Marija pa v Trziču pri Mokronogu. Leta 1912 sta stopila v zakonski stan. Mati je pred oltar stopila že noseča in junija se je družina povečala za prvorojenca Ivka. Do Marte, ki je bila 4. otrok je mati v razmeroma kratkem času povila še Rušo in Dragotina, minilo pa je kar 14 let, ko je na svet naposled privekal še zadnji otrok sin Dušan. Ivko, najstarejši sin v družini Pustišek, se je v gimnastičnih krogih zelo uveljavil, najprej kot tekmovalec, nato pa kot publicist ter visok državni in mednarodni funkcionar. Poklicno pa je bila Martina pot podobna Dragotinovi, saj sta se oba posvetila učiteljskemu poklicu. Med vojno se je aktivno vključila v Osvobodilno fronto, a se je kot pripadnica društva Sokol Narodni dom med Italijani kmalu obveljala za sumljivo. Med vojno je zato preživela marsikatero trpko izkušnjo, saj so jo Italijani v Ljubljani kmalu zaprli, Kalvarijo pa je preživljala tudi na taboriščih na Rabu in v Gonarsu. Po italijanski kapitulaciji leta 1943 se je vrnila v domače mesto, toda ni minilo dolgo, ko so jo prijeli tudi Nemci in jo internirali v Nemčijo, kjer je delala kot hišna pomočnica.

Po koncu vojne se je vrnila domov, kjer je bilo pedagoško izobraževanje kadrov za telesno vzgojo še v povojjih, Marta, ki je imela več kot dovolj praktičnih izkušenj, je prevzela mesto poučevanja telovadbe, na Ljubljanski klasični gimnaziji in gradbeno - tehnični šoli.

Marta Pustišek je bila zapisana športu že kot mlado dekle. Svetovnonazorska usmerjenost družine jo je, tako kot vse njene brate in sestre, kmalu vključila v društvo Sokol Narodni dom. Skupinske sokolske koreografije na številnih zletih in drugih manifestacijah so, razumljivo, reducirale vlogo posameznice, kakršna je bila Marta Pustišek, toda tudi športno tekmovalna gimnastična veja ženski ni dopuščala individualizma. Ni čudnega torej, da je Marta Pustišek vse velike športne uspehe dosegla v okviru ženske ekipne telovadne vrste. Eden njenih najbolj očitnih uspehov je nastop na olimpijskih igrah 1936. Marta Pustišek je bila pomemben člen v osemčlanski Jugoslovanski ženski telovadni vrsti. Skupaj z Lidijo Rupnik, Tušo Hribar in Ančko Teržan so bile prve Slovenke, ki so se aktivno kot tekmovalke udeležile letnih olimpijskih iger. Nastop v mnogoboju, ki je bil sestavljen iz obvezne ter poljubne vaje na gredi, vaje na bradlji ter konju na preskok, poljubne proste vaje in vaje z izbranim orodjem (Jugoslovanske gimnastičarke so izvajale vaje s palicami), so olimpijke opravile zelo dobro. V konkurenci osmih ekip so se uvrstile na četrto mesto. Podobno se je zgodilo 1938 na mednarodnem prvenstvu v Pragi. Jugoslovansko vrsto so sestavljale Marta Podpac, Elca Kovačič, Ema Kovačič, Dušica Radivojević, Milena Sket, Ančka Hafner in ob Marti Pustišek še dve njeni prijateljici iz društva Sokol Narodni dom, Jelica Vazzaz in Lidija Rupnik. Dekleta so tekmovala le v mnogoboju, vrsto je vodil starosta sokolstva dr. Viktor Murnik. Jugoslovanske izbranke so se uvrstile na drugo mesto, za Češkoslovaško.

Po vojni je Marta Pustišek tekmovalno telovadbo vse bolj opuščala. Njena vloga v Narodnem domu in drugih reprezentančnih selekcijah ostaja žal v senci. O njenem zasebnem življenju ni veliko znanega. Še preden se je upokojila je Marta Pustišek zgodaj umrla za rakom 2. Avgusta 1966.

Slika 6. Marta Pustišek

Na Sliki 5 je prikazan portret Marte Pustišek (Šelih idr., 2007).

RUŽA VOJSK

Ruža Vojsk se je rodila 31.3.1930. V otroštvu je z očetom Franjem ter mater Ružo živela v Mariboru. Oče je najprej od leta 1922 do 1940 učil vinogradništvo na Sadjarski in vinarski fakulteti v Mariboru. Kasneje je postal vinski inšpektor za Slovenijo, kjer je ostal do leta 1950. Mati z dekliškim priimkom Abin, je bila 17 let zaposlena na pošti. Najprej je bila vodja manjše pošte v Beltincih, kasneje pa se je zaposlila na pošti v Mariboru. Ruža ima 3 starejše brate: Milana, Daniela in Božota. Božo je že v prvem letu starosti umrl za infekcijo zato ga ne pozna.

Po končanem osnovnem šolanjem, se je odločila za Prvo realno gimnazijo Maribor. Z izobraževanjem je nadaljevala na Filozofski fakulteti v Ljubljani: smer germanistika. Glede na slovensko univerzitetno izobrazbo je bila sprejeta na učiteljsko univerzo v Kolumbiji, kjer je pridobila magistrski naziv in certifikat za učenje angleškega jezika.

Po končanem šolanju je bila najprej 2 leti dopisnica in turistična vodička pri turistični agenciji Kompas v Ljubljani. Takratno Jugoslavijo je zapustila leta 1959 in odšla v Anglijo, kjer je ostala 1 mesec. Kasneje se je preselila v Francijo. Tam je živela 9 let vse do leta 1968. Prvo leto je kljub neznanju francoskega jezika delala kot varuška. Pazila je 3 otroke in zraven obiskovala tečaj francoščine. Nato je 5 let delala kot hostesa in prevajalka v nakupovalnem središču, vsak ponedeljek, pa kot prevajalka v kanadski ambasadi. Zadnji 2 leti je delala kot prevajalka angleškega, francoskega, nemškega, slovenskega, srbo – hrvaškega in ruskega jezika v oddelku za priseljevanje emigrantov v ameriški ambasadi v Parizu in občasno v Frankfurtu v Nemčiji. V ZDA se je preselila 1948, kjer je prvi 2 leti delala v svetu podjetništva, kot trojezična tajnica. Od leta 1970 do 2001 je bila administrativna pomočnica v oddelku za tuje jezike na Kolumbijski univerzi. Med letoma 1972 in 1975 je v San Francisu delala kot administrativna pomočnica za dekana zobozdravstvenih materialov v univerzi Pacific Dental School. Leta 1975 se je vrnila na Kolumbijsko univerzo. Tam je poleg vsega dela občasno poučevala tudi angleščino kot drugi tuj jezik v St. John's univerzi v Queensu.

Ruža je imela že od nekdaj rada šport. Za gimnastiko je ni nihče navdušil, misli pa, da je željo po športni aktivnosti in gibanju podedovala. Pri 5-ih letih je začela drsati s svojima starejšima bratoma pri Treh ribnikih, plavati na Mariborskem otoku in smučati na Pohorju. Že v osnovni šoli je bil njen najljubši predmet športna vzgoja, kjer je prišla v stik tudi z gimnastiko in atletiko. Prav tako je rada igrala tenis, rokomet ter namizni tenis.

Med 10-im in 15-im letom je tekmovala na lokalni in državni ravni v gimnastiki, plavanju in atletiki. Imela je trenerja za vsakega od teh treh športov. Pri 15 letih, so ji trenerji svetovali, da se posveti le enemu športu, ker ima potencial, da postane olimpijka. Ruža se je odločila za gimnastiko. Njeni starši so bili svobodomiselnih in so jo povsod podpirali. Zato ji tudi pri tej odločitvi niso nasprotovali.

Gimnastiko je trenirala v gimnastičnem klubu Železničar – Maribor. Predvsem zaradi dobrega trenerja Jožeta Zadnjika. Leta 1948 se ji je uresničila velika želja, ko je nastopila na olimpijskih igrah v Londonu. Pred olimpijskimi igrami v Londonu so jugoslovanski olimpijci 6 mesecev trenirali na Dalmatinski obali. Trije izmed njenih trenerjev so bili: Boris Gregorka, Jelica Vazzaz in Milica Sepa. Njena velika dosežka sta še Mednarodno gimnastično tekmovanje med tremi ženskimi ekipami: Jugoslavija, Romunija in Bulgarija v Zemunu leta 1951 in Svetovno prvenstvo v Švici leta 1950, kjer so telovadke ekipno dosegle drugo mesto v ritmični gimnastiki.

Gimnastika ji je dala ogromno samodiscipline in vztrajnosti. Nudila ji je neskončne priložnosti tako v športu kot v življenju. Zelo rada je izvajala in se učila različnih kombinacij elementov in koreografij. Gimnastika ji je poleg gibalnih sposobnosti prinesla tudi izredno psihično pripravljenost, pogum in natančnost. Zato se je leta 2003 v 73 - em letu starosti udeležila 42 km

dolgega maratona v New Yorku. Pretekla ga je v dobrih 6 urah, to ji je uspelo le po 6-ih mesecih treninga.

Sama meni, da je največja vrednota vseh športnikov »zdrav duh v zdravem telesu«. Najpomembnejša stvar v življenju ni zmagati, niti tekmovati med seboj, pomembno je tekmovanje s samim sabo, če tukaj zmagaš, potem si dosegel največji cilj v življenju.

Po upokojitvi leta 2001, uživa polno življenje.

Najprej se lepo zahvaljujem Mihi Žibratu, za veliko posredovanih podatkov o Ruži. Hvala, da ste mi napisali in predali ogromno zanimivosti in se mi posvetili pri pogovoru. Največja zahvala pa gre Ruži sami, za vsa prijazno in izčrpno napisana elektronska sporočila. Hvala, da ste mi doživeto prikazali pogled na olimpijske igre. Poleg vsega ste mi resnično pokazali kako je biti olimpijka in športno živeti še naprej, tudi po končani športni karieri.

Slika 7. Ruža Vojsk

Na Sliki 6 je prikazana Ruža Vojsk na 42 km maratonu v New Yorku, ki ga je pretekla v 73 - em letu starosti (USA 9 October New York. Peacerun. Pridobljeno 10.7.2015, iz <http://www.worldharmonyrun.org/usa/news/2011/offroute/1009.html>).

MILICA ROŽMAN - ŠLIBAR

Milica Rožman se je rodila 5.8.1932 v Ljubljani. Do 1 razreda je živela v Ljubljani z očetom Ivanom, ki je bil 1. snovator planinške skakalnice, materjo Katarino, ki je delala v tovarni v pisarni Intex in bratom Markom. V 5. letu starosti ji je umrl oče. Hitro zatem, se je začela 2 svetovna vojna, zato sta z mater odšli v Kranj, brat Marko je nekaj časa ostal v Ljubljani pri teti in stricu, kasneje pa se jima je pridružil v Kranju. Svojega soproga Janeza Šlibarja, je spoznala pri 16 letih v telovadnici. V njunem zakonu sta se rodila 2 otroka, Alenka in Matjaž.

Osnovna šola v Kranju je bila nemška, ker pa je nemščino znala, ji ni bilo pretežko. Po vojni je par razredov naredila s tečaji in se vpisala v nižjo gimnazijo. Naredila je tudi višjo gimnazijo. Zelo si je želela študirati v Ljubljani na srednji fizikulturni šoli, vendar so tisto leto, sprejemali samo fante. Ker ni bila sprejeta je začela delati v tovarni v pisarni Intex, kjer je delala že njena mama. Leta 1949 je bila sprejeta v fizikulturno šolo v Ljubljani. Po uspešno končanem šolanju, je začela učiti telovadbo. Na začetku je bila eno leto na klasični gimnaziji, nato nekaj let na vajeniški šoli in na koncu na Čufarjevi osnovni šoli, kjer je ostala do pokoja.

Po vojni je začela hoditi v telovadnico v Kranju – Partizan. Vse kar je bilo povezano z gimnastiko jo je izredno veselilo, zato je izrabila vsako priložnost, da je telovadila. Obiskovala je celo smučarsko gimnastiko, čeprav ni nikoli smučala. Nekaj časa je trenirala tudi atletiko, vendar se je na koncu odločila za gimnastiko, kajti pri atletiki v tistih časih, ni bilo primernih pogojev za trening. Leta 1946 je prvič tekmovala kot mladinka. Prav na tem tekmovanju, je pozabila vajo na parterju, kljub temu so vsi opazili, da ima občutek za gimnastiko. V Ljubljani je trenirala v Narodnem domu, ker so tam imeli žensko vrsto.

Nikoli ni imela svojega trenerja, ki bi delal z njo. Včasih je z njo delala Jelica Vazzaz ali Boris Gregorka, večino časa pa je bila prepuščena sama sebi. Največ ji je pomagal prav njen sedanji mož Janez Šlibar. Prihajal je v Tabor, kjer je bivala v času študija. Tam je bila telovadnica, kjer sta trenirala skupaj. Vadila sta predvsem premete naprej in nazaj, ter elemente na bradlji, ki so bili podobni elementom na drogu.

Leta 1948 se je udeležila prvih olimpijskih iger v Londonu, izbrana je bila preko izbirnih tekem. V London je prišla kot tekmovalka, tam pa so namesto nje izbrali drugo telovadko in postala je rezerva. Čeprav ni tekmovala, se je počutila kot olimpijka, saj je bila del olimpijskih iger in je vse doživljala s svojo ekipo. V London so se pripeljali z vlakom in trajektom, živeli so v kolidžu. Najbolj ji je ostalo v spominu, da je bila hrana res zanič.

Štiri leta kasneje je odpotovala na svoje druge olimpijske igre v Helsinke. To pot je prvič sedla na letalo. Takrat so morali odtelovaditi poljubne in obvezne vaje. Spomni se, obvezne vaje na gredi, ki je vsebovala: skrčen naskok na gred, ta je bil jugoslovanski vrsti trn v peti, obrat, preval naprej in nazaj, stojo na lopaticah, za seskok so imeli salto nazaj. V takratnem času so bili v svetovnem merilu prepovedani raztezni elementi, zato jih ona ni delala. V Helsinkih pa so jih Rusinje začele delati in so daleč premagale konkurenco. V takratnem času, ni bilo veliko tekem. V Švici so imele dvoboj s Švicarkami, tekmovala so tudi proti Nizozemkam in Trščankam. Največji uspeh je doživela v Baslu, kjer je v skupinski vaji z žogami Jugoslovanska vrsta dosegla 2 mesto.

Po 6 letih treniranja, se je odločila, da zaključi svojo gimnastično pot, ker ni imela pravega trenerja. Roman Tomažič, jo je sicer želel trenirati in prevzeti žensko vrsto, vendar mu niso dovolili, ker ni imel ustrezne izobrazbe. Po končani športni poti, je še zmeraj delala v Narodnem domu kot vodnica gimnastike. Skozi celotno športno kariero ni imela poškodb. Se pa ji je pripetila, med učenjem drugih. Roko si je izpahnila, v študijski telovadnici, ko je druge telovadke varovala pri preskoku.

Milico Šlibar sem spoznala kot osebo, ki se rada spominja gimnastike in vseh trenutkov, ki jih je doživela kot gimnastičarka. Še zdaj rada spremlja gimnastična tekmovanja. Ponosna je, da je lahko potovala in tekmovala za Jugoslovansko vrsto. Kot oseba je izredno prijazna in prijetna. Z dobro voljo, mi je povedala vse kar me je zanimalo. Zato se ji najlepše zahvaljujem.

Slika 8. Milica Rožman

Na sliki 7 je prikazana Milica Rožman na preskoku, v pripravah na olimpijske igre 1948 (osebni arhiv Milice Rožman).

ADA SMOLNIKAR – BEŠTER

Ada Smolnikar se je leta 1935 rodila na Javorniku. Njen oče je bil opečni zidar, posledica njegovega dela je bila silikoza. Umrli je, ko je Ada bila stara 12 let, zaradi pljučnice. Mati je ostala vdova s štirimi hčerkami. Čeprav je bila družina revna je Ada lahko telovadila, njena starejša sestra pa se je ukvarjala s strelstvom.

Osnovno šolo na Koroški Beli je obiskovala v predmestju Jesenic. Po dveh letih nižje gimnazije se je pri rosnih 16-ih letih zaposlila. S pomočjo športne kariere je dobila službo na Jeseniški železnici v pisarni. Tam je najprej pomagala knjigovodji, ampak so jo zaradi večkratnega izostanka iz službe, zaradi potovanja na tekme, prestavili v administracijo. Kljub napornemu urniku se je v tistem času izpopolnjevala in naredila veliko tečajev, med pomembnejše spada strojepisni tečaj in daktilografski tečaj. V železarni je ostala 25 let, dokler ni obrat šel v stečaj. Takrat je takoj dobila službo tajnice, pri šefu vzdrževanja železarne, kjer pa je ostala le eno leto. Tam je spoznala svojega bodočega moža s katerim sta si začela graditi hišo. Zaradi majhnega otroka, se ni hotela več voziti vsak dan v Jesenice v službo, zato je oddala vlogo za zaposlitev v tovarni Veriga v Lescah. Zaradi uspešne športne kariere in naziva olimpijka, je tam takoj dobila službo v komerciali na prodajnem oddelku. Po 15-ih letih delovne dobe v Verigi, se je leta 1992 upokojila.

Z gimnastiko se je najprej srečala v osnovni šoli. Imeli so veliko telovadnico z različnim orodjem, kjer jih je učila predmetna učiteljica. Leta 1949 je začela telovaditi v Fizikurnem domu. Pomagala jim je voditeljica Somav Greta in pomočnik legat Peter, ki je asistiral pri različnih vajah, predvsem na parterju. Tam so hitro opazili, da veliko obeta in jo poslali v društvo Partizan Jesenice. Njen trener je v društvu postal Mirko Petarč, ki je skupaj z njo treniral veliko deklet, med njimi tudi olimpijko Sonjo Rozman. Veliko vikendov se je tako začela voziti z vlakom v Ljubljano, kjer je telovadila v Narodnem domu, ali pa na zunanjem igrišču v Tivoliju. Skupaj s telovadkami so hodili tudi v študijsko telovadnico, kjer je v tistem času Boris Gregorka že treniral Mira Cerarja. Vse telovadke vključno z Ado so že takrat vedele, da gledajo vrhunskega telovadca.

S pomočjo trenerja Mirko Petarča, je Ada leta 1950 nastopila v Splitu na državnem prvenstvu. Takratna vrsta z Ado je dosegla 1. mesto. S pomočjo tega uspeha je začela tekmovali v zveznem razredu. Najprej je tekmovala v izbirnih tekmah za jugoslovansko reprezentanco. Pomerili so se z Italijo, Nemčijo, Madžarsko itd. Z voditeljico vrste Vido Gerbec je tekmovala na državnem prvenstvu v Zagrebu. Nastopila je v izbirni tekmi v Tivoliju. Z eno izmed Beograjčank sta imele pred zadnjim nastopom z obroči enako število točk. Ada je nato s pomočjo trenerjeve spodbude in svojega znanja pri vaji z obroči premagala Beograjčanko in se uvrstila na končno 8. mesto. To mesto pa je pomenilo še nekaj, uvrščena je bila na olimpijske igre.

Potovanja na olimpijske igre v Stockholm leta 1952 se zelo rada spominja, takrat je namreč prvič sedla na DC3 – motorni avion. Na olimpijske igre so se pripravljali dva meseca v Beogradu. Preden so odšli v Stockholm so bili povabljeni še k Titu, kjer so vse telovadke lepo pogostili. Na Finsko so prispeli okoli desete ure zvečer namesto lune pa jih je pričakalo sonce. Vse telovadke razen Rusinje so živele skupaj v internatu. Hrane so imeli v izobilju, kar ji je bilo všeč. Ekipno so pri vaji z obroči na olimpijskih igrah dosegle 8. mesto. Vrsta je bila skupno 11. Ada Smolnikar pa je posamezno dosegla 92. mesto. Na Finskem so telovadke dobile majhno žepnino. Ada si je s tem denarjem kupila dežnik in ruto. Rada se pošali, da je dežnik potrebovala takoj, ko je prišla na Jeseniško železnico, saj je takrat zelo deževalo in bi brez dežnika prišla domov popolnoma premočena.

Lep spomin je tudi svetovno prvenstvo v Rimu, ki se ga je Ada udeležila leta 1954. Na izbirni tekmi za svetovno prvenstvo v Rimu se je uvrstila na 6. mesto. Na svetovno prvenstvo so se v Zagrebu pripravljali cel mesec. Tam jih je vodila Vida Gerbec s katero so velikokrat z vladnimi avtomobili odšli v toplice. V Rimu so bili nastanjeni v samostanu. Zaradi veliko postov je bila hrana slaba, telovadke so se zato pritožile in preselili so jih v hotel, kjer je bilo bolje. V Rimu je bila otvoritev na odprtem stadionu Forum Romanum. Kot zanimivost mi je povedala, da rezultatov iz svetovnega prvenstva nima, ker jih nihče nikoli ni posredoval.

Tako na olimpijskih igrah in svetovnem prvenstvu je imela podobne elemente. Na parterju je delala kolesa vstran, premet nazaj v povezavi s kolesom vstran, različne poskoke in povaljke, stoje v preval. Delala je tudi že salte nazaj vendar samo z asistenco. Zaradi strahu in dvoma v sebe je nikoli ni pokazala na tekmovanjih. Na preskoku, je delala premet naprej. Na tem orodju se je na treningu v Beogradu tudi poškodovala, ob pristanku si je namreč malo prerezala prst na nogi. Takoj so jo odpeljali k zdravniku, kjer so jo oskrbeli, tako se je poškodba v nekaj dneh zacelila. Na gredi je delala stojo na glavi, razne povaljke, špage, poskoke in razovke, obrate in stojo preval na rame. Leta 1955 so na nizki gredi že delali moste naprej in nazaj s pristankom na eno nogo. Na bradlji je delala razne guge, vzmik in toč, ponosna je na svoj naskok, sestavljen in skrčenega naskoka na nizko bradljo in sonožnega seskoka.

Med spomni ima tudi tekmo Jugoslavija proti Nemčiji leta 1951. V Münchnu so namreč prespali v prelepi privatni šoli, zjutraj pa so se z vlakom odpeljali v mesto Halle. Takrat so po končani tekmi, ko so se vrnili v München dobili žepnino v vrednosti 60 nemških mark. Ada si je s tem denarjem lahko kupila uro in dražje blago za obleko.

Čeprav ji motivacija za treninge nikoli ni upadla je športno kariero zaključila leta 1956. Sonja Rozman je imela v tem času težave s koleno in je zato nehala trenirati. Njun trener in mož Sonje Rozman Mirko Petrač je zaradi pomanjkanja interesa in dejstva, da Sonja ni več trenirala zapustil trenersko mesto. Ada je tako ostala brez trenerja. Velik razlog je tudi to, da je v tistem času dobila fanta. Tudi zato, se je določila da konča bogato športno kariero. Po končani karieri se ni več ukvarjala z gimnastiko, saj bi kot učiteljica ali pa sodnica, morala narediti različne tečaje, to pa ji ni bilo v interesu.

Gimnastika ji je zelo pomagala, na poklicnem področju. V času športne kariere je spoznala ogromno novih obrazov in se od njih veliko naučila. Gimnastika ji je prinesla veliko prijateljstev: Sonjo Rozman, Verico Marić, Nado Spasič, Dragico Medlet, Milico Rozman. Vse to so imena s katerimi se je ogromno družila in se od njih veliko naučila. Športna kariera prinese tudi veliko potovanj, ki jih je imela zelo rada, splošno razgledanost in prepoznavnost. Čeprav sama ni nikoli zasledila, da bi v tistih časih o njenih uspehih pisali v časopisju, so jo vseeno vsi v Jesenicah poznali in občudovali.

Ob vstopu v hišo Ade sem začutila veliko ljubezni in domačnosti. Njena skromnost me je očarala. O gimnastiki je pripovedovala, tako lepo, da sem začela pogrešati svoje športne dni. Ada je oseba, ki je sposobna svojo ljubezen do gimnastike, brez truda prinesiti na mlajše generacije. Hvala vam, za enega izmed najlepših gimnastičnih trenutkov.

Slika 9. Ada Smolnikar

Na Sliki 8 je prikazana Ada Smolnikar na gredi v letnem telovadišču v Tivoliju (osebni arhiv Ade Smolnikar).

NEVENKA POGAČNIK

Nevenka Pogačnik se je rodila 14.4.1936, očetu Matiji Pogačnik in materi Dragici Slovnik. Živela je v Ljubljani na Starem trgu 22 s starejšo sestro.

Po končanem osnovnem šolanju v Prulah se je odločila za Šubičevo gimnazijo, kjer je tudi maturirala. Z izobraževanjem je nadaljevala na Ekonomski fakulteti, ki jo je uspešno zaključila 13.5.1965. Strokovni izpit za profesorja ekonomske stroke je opravila 14.5.1969. Isto leto je prevzela službo na mestu učiteljice ekonomike podjetij, v Centru strokovnih šol Ljubljana na Titovi 78, kjer je napisala tudi šolski učbenik. Leta 1959 se je udeležila mariborskega partizanskega tabora v Rovinju, kjer je spoznala svojega moža. Z njim se je poročila 1966 in 4 leta kasneje se jima je rodil sin Luka. Zaradi raka na dojkah, ki se je širil na pljuča se je leta 1973 končala njena življenjska pot.

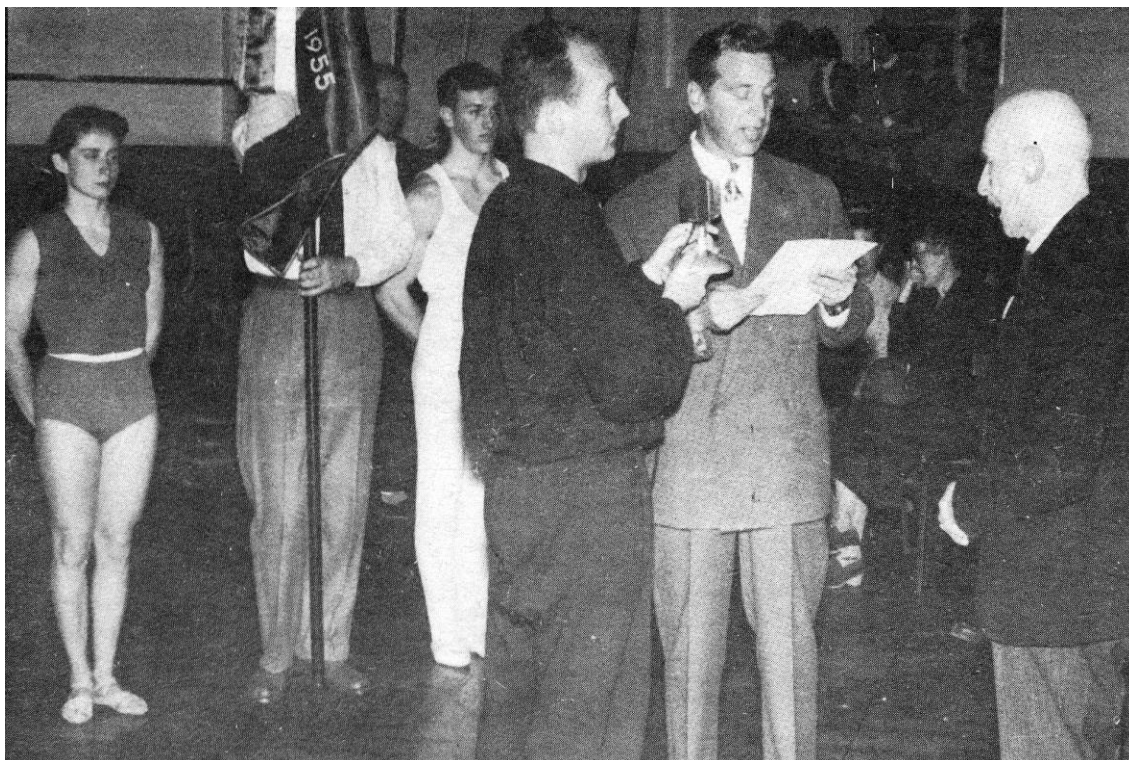
Za gimnastiko, so jo navdušili starši, ki so bili tudi sami člani Sokolov. Trenirala je v Narodnem domu in Študijski telovadnici. Med njenimi številnimi trenerji je bila tudi Jelica Vazzaz. Glede na čas je s pomočjo gimnastike ogromno potovala in spoznala najrazličnejše kraje, kjer je tudi tekmovala. Njeni največji tekmovanja sta bili: olimpijske igre v Rimu leta 1960 in svetovno prvenstvo v Pragi leta 1962. Dobra je bila v akrobatiki, vendar ji je manjkalo baletni del, ki ga je obiskovala v času treningov. Tudi njej ni bilo prizaneseno s poškodbami, kajti ob padcu si je poškodovala prsnico. Kljub poškodbam in času, ki ga je namenila treningom, njena motivacija ni nikoli upadla in je zmeraj pozitivno gledala na gimnastiko. Čeprav se je leta 1962 njena gimnastična kariera zaključila, je še zmeraj ostala zvesta temu športu. Vaditeljski tečaj za poučevanje gimnastike je uspešno opravila 3.12.1965. Ob tem je tudi sodila in organizirala različna tekmovanja.

Preko njenega moža sem spoznala Nevenko kot žensko, ki se ni nikoli pritoževala. Vse svoje treninge je brez težav opravljala in pri tem tudi uživala. Gimnastiko je imela rada z vsem svojim srcem. Veselilo jo je tudi fotografiranje, saj si je na tekmovanju v Moskvi kupila svoj fotoaparat in z njim poslikala ogromno krajev, ki jih je obiskala. Vse svoje slike je spravila v organizirane in izredno lepe albume. Podatke in slike je posredoval njen mož, ki se je zame izredno potrudil in mi skušal Nevenko približati čim bližje kot osebo in uspešno gimnastičarko.

Slika 10. Nevenka Pogačnik

Na Sliki 8 je prikazana Nevenka Pogačnik na bradlji v letnem telovadišču Tivoli (osebni arhiv Nevenke Pogačnik).

Slika 11. Počastitev dr. Viktorja Murnika ob 85 – letnici

Na Sliki 9 je prikazana počastitev 85 – letnice dr. Viktorja Murnika leta 1959 v Narodnem domu. V imenu VŠTK, mu je tedaj čestital prof. Janez Bergant. V ozadju je videti takratna državna prvaka Nevenko Pogačnik in Mira Cerarja (osebni arhiv Nevenke Pogačnik).

ZDENKA PRUSNIK - CERAR

Zdenka Prusnik je bila rojena 17.9.1941. V otroštvu je z družino živela v Ljubljani. S sestro Jožico je odraščala je v revščini in pomanjkanju. Oče je bil natakar, mati šivilja.

Po končanem osnovnem šolanju v Ljubljani, se je odločila za klasično gimnazijo, kjer je bila uspešna. Z izobraževanjem je nadaljevala na Pravni fakulteti, ki jo je leta 1966 uspešno zaključila. Po pripravništvu in pravosodnem izpitu je najprej službovala na ministrstvu za finance, leta 1969 pa je kandidirala za mesto tožilke in pričela svojo pravosodno kariero. V letu 1999 je bila v državnem zboru imenovana za generalno državno tožilko in s tem postala prva ženska na tem mestu v zgodovini Jugoslavije in Slovenije. Leta 2005 je bila imenovana za ministrico pravosodja. Tudi politika, ji ni bila tuja, bila je namreč podpredsednica LDS in občinska svetnica v Grosupljem. V telovadnici je med drugim spoznala svojega bodočega sopotnika Mira Cerarja, s katerim se je leta 1962 tudi poročila. Skupaj imata 3 otroke: Mira, Alenko in najmlajšo Vesno. Po hudi bolezni se je v 72 letu končala njena življenjska pot.

Zdenka je bila tudi dobra športnica in odlična gimnastičarka. Za gimnastiko je ni nihče navdušil, v Narodni dom je prišla zaradi bližine klasične gimnazije, ki jo je takrat obiskovala in druženja s sovrstniki. Že kot pionirka je pokazala svoj talent in se hitro vključila v tekmovalne vrste. Sprva je nastopala na društvenih in šolskih tekmovanjih, kasneje pa kot mladinka na republiških in državnih prvenstvih, ki so že terjala resno in vsakodnevno delo s trenerji. Njena prva trenerka je bila Vida Gerbec, kasneje pa Milica Rožman in Jelica Vazzaz.

Narodni dom je poleg telovadbe nudil še vrsto družabnih prireditev, od organiziranih plesov, izletov, lutkovnih predstav, do taborjenj. Poleg teh je rada sodelovala tudi v akademskih sestavah in masovnih vajah ob praznikih katerih avtorji so bili: Viktor Murnik, Boris Gregorka, Viktor Lindtner, Jelica Vazzaz in Jože Zadnik. Kar jo je motilo, pa so bili telovadni kroji, v katerih gibi niso prihajali do izraza. V dresih, ki so se pojavili kasneje je bilo tudi telovaditi lepše.

Pomembna tekmovanja na katerih je nastopala, so bila državna prvenstva, po Sloveniji in takratni Jugoslaviji in republiška tekmovanja, ki so se največkrat odvijala prav v Ljubljani. Najbolj ponosna je bila zagotovo na Svetovno prvenstvo v Pragi, ki se ga je udeležila leta 1962. Dosegla je 94. mesto.

Tekmovale so v mnogoboju, ki je obsegal obvezne vaje na parterju, preskoku, gredi, krogih in atletiki s plezanjem po vrvi, teku na 400 m in skoku v daljino. Posebej pa so morale vaditi tudi predpisane redovne vaje. Tekmovanja so bila večinoma poleti, zato so vse vaje delali na prostem. V višjem razredu so tekmovali le še v orodni gimnastiki. Na parterju so delali premete, salte v povezavi s kolesom vstran z obratom na noter in premetom ter kolesa. Na gredi so izvajali mostove, različne skoke, flik – flaki so bili že višek. Največ kar so delali na preskoku je bil premet naprej. Motivacija pri treningih ji ni nikoli upadla, zmeraj je zadnja zapuščala telovadnico. Polna je bila modric in žuljev, a hujših poškodb vseeno ni bilo.

Po končani športni karieri, je pri gimnastiki ostala še naprej kot sodnica, trenerka, vodnica podmladka na taborjenjih. Z Jelico Vazzaz je sodelovala tudi pri začetkih ritmične gimnastike. Nekaj časa je bila podpredsednica Gimnastične zveze Slovenije in bila je častna članica društva Narodni dom. Sodelovala je tudi v odboru za izgradnjo gimnastičnega centra Pegan – Petkovšek - Cerar. Poleg gimnastike je bila aktivna članica odbojkerskega kluba Pravnik.

Preko njene najboljše prijateljice Dragice Bužga sem spoznala Zdenko kot bojovnico, gimnastika jo je utrdila kot osebnost, bila je zavzeta in delovna, tako v športu kot pri delu. Rada je imela svojo družino in zanjo je naredila vse, kar je bilo v njeni moči. »Bila je vdana soproga, izredna mati svojim otrokom in potrpežljiva babica vnukom. Pravo si je izbrala zato, da bi lahko pomagala ljudem, vedno je našla rešitev in toplo besedo za vsakega. Nikoli ni sebe postavljala v prvi plan. Ostala je takšna kot so jo znanci poznali od zmeraj. Vedno je dajala prednost drugim in pri tem pozabljala nase. Bila je in ostala bo vzornica mnogim kot športnica, pravnica in kot izreden človek«. Povzeto po govoru Dragice Bužga na pogrebni slovesnosti Zdenke Cerar.

Slika 12. Dragica Bužga, in Zdenka Prusnik - Cerar

Na sliki 10 je prikazana Zdenka Prusnik s svojo vseživljenjsko prijateljico Dragico Bužga (osebni arhiv Dragice Bužga).

Slika 13. Zdenka Prusnik – Cerar spodaj 4. od leve proti desni

Na sliki 11 so prikazani, zgornja vrsta od leve proti desni: Skodlar Jože, Šturm Lojzka, Knez Tatjana, Počivašek Tanja, Malerič Meta, Počivašek Bojka in Vida Gerbec. Spodnja vrsta od leve proti desni: Kosec Marjana, Bužga Dragica, Kotnik Ljuba, Prusnik – Cerar Zdenka, Smole Marjanca in Kuliš Olga. Slika je nastala 28.6.1953 v okviru 90 letnice društva Partizan (osebni arhiv Dragice Bužga).

MARLENKA KOVAČ

Marlenka Kovač se je rodila 28.3.1946 v Zagorju ob Savi. Oče Rudolf in mati Marija sta imela gostilno, ki sta jo kasneje oddala v najem. Nato je oče opravljal prvotni poklic tapetnika, mati pa je bila gospodinja. V času vodenja gostilne ni bilo veliko časa za ukvarjanje z Marlenko in njeno 6 let starejšo sestro Katarino. Velikokrat je bila sama, imela je svoj kos vrtička in domačo lipo, kjer se je največ zadrževala. Ko se je naučila čitati, se je zaprla v svoj svet in v njem zelo uživala.

Osnovno šolo Toneta Okrogarja je obiskovala v rodnem kraju. V gimnazijo je hodila dve leti v Trbovlje in dve leti v gimnazijo Vič v Ljubljani. Z izobraževanjem je nadaljevala na Fakulteti za šport, kjer je leta 1973 tudi diplomirala. Čeprav je bila po poklicu športna pedagoginja, ni nikoli delala v šoli. Svojo službo je kot športni animator opravljala na Slovenskih železnicah. To je bila njena edina služba, ki jo je imela zelo rada. Po 37 letih delovne dobe se je 2008 upokojila. Ima hčerko Mašo, ki je na Filozofski fakulteti diplomirala iz primerjalne književnosti in filozofije. Z Boštjanom, nekdanjim uspešnim gorskim tekačem, imata dve čudoviti hčerki, njej najdražji vnukinji Anko in Leno. Z njimi se veliko družijo in se lepo razumejo.

Športno gimnastiko je začela trenirati leta 1957 v TVD Partizan Zagorje. Navdušila jo je prijateljica Ani, ki je stanovala v njihovi hiši. Prepričala jo je, da se ji pridruži na treningu. Marlenko je gimnastika takoj očarala. Že pri rosnih 11 letih, se je pokazalo, da bo gimnastiko nosila v srcu vse življenje. Vsem domačim je namreč po prvem treningu povedala, da je to iskala celo življenje in, da zdaj ne rabi nobenega več. Doma so se ji od srca nasmejali in mama ji je sešila prve telovadne hlačke iz roza blaga, ki ga je oče uporabljal za izdelavo ležišč. S pomočjo prvega trenerja Bašel Franca- Radota, se je na treningih vsestransko razvijala. V slabem letu je bila že enakovredna ostalim telovadkam, saj je kar naprej telovadila tudi doma v dnevni sobi in na dvorišču. Naslednji trener je bil Tone Draksler. Ko mu je zmanjkalo elementov je hodil v študijsko telovadnico v Ljubljano in »kradel« elemente in sestave takratnim telovadkam. Tako sta imeli z Zdenko Cerar na bradlji skoraj enako sestavo. V Zagorju so bili slabi pogoji za trening. Večkrat je pozimi zmanjkalo denarja za kurjavo in nekajkrat tudi za elektriko. Orodje je bilo zelo staro, posebej bradlja in deska za preskok. Toda vse to ni omajalo njenega veselja do športa.

Marlenka meni, da je bil Tone Draksler iz Zagorja njen najboljši trener. Toda v Ljubljani so zelo težko sprejeli, da tako dobra telovadka prihaja iz podeželja in ne iz Ljubljane. Zato Tonetu niti v tretjem poizkusu ni uspelo opraviti izpita za trenerja najnižjega razreda. Marlenki, ki je imela probleme z znanjem ritmike, saj se je ni imela kje naučiti, so svetovali naj preneha z gimnastiko. Toda bolj, ko so bili z njo neprijazni več je trenirala in hitreje napredovala. Vse se je spremenilo šele, ko se je pod prisilo prepisala v Narodni dom.

Leta 1963 se je zaradi ambicij v gimnastiki preselila v Ljubljano. To je bilo zanjo najtežje obdobje. Živela je v internatu, kjer je znova in znova ugotavljala, da še zdaleč ni vse tako lepo kot je bilo doma. Začela je trenirati v Narodnem domu. Najprej sta jo trenirali: Nevenka Pogačnik in Zdenka Cerar, ki nista imeli trenerskih izkušenj, kasneje Jelica Vazzaz, in zadnja štiri leta Toni Bolković. Z njim je končno dobila pravega trenerja. Pri njemu se je počutila varno. Nekoč ji je na gredi spodrsnilo pri salta seskoku. Toni je sedel na švedski skrinji, a jo je vseeno prestregel nekaj cm nad tlemi, ko je padala na glavo.

Leta 1961 je prvič nastopila v Beogradu na izbirnem tekmovanju za državno reprezentanco. Osvojila je drugo mesto in vsa navdušena odpotovala v Romunijo. Dolgo vrsto let je bila edina Slovenka v državni reprezentanci. Za republiško in državno reprezentanco je nastopila 30 krat. Bila je na dveh Svetovnih prvenstvih in sicer v Dortmundu v Nemčiji l. 1966 (100. mesto) in v Ljubljani 1970 (56. mesto) ter na Evropskem prvenstvu v Landskroni na Švedskem (21. mesto). Najraje se spominja 33. mesta na gredi na SP v Ljubljani, ko je bila najboljša Jugoslovanka na posameznem orodju.

Leta 1971 je bilo v Beogradu Balkansko prvenstvo v gimnastiki. Takrat so se prvič pojavile mlade Romunke z novimi modernimi sestavami. Marlenka je takoj ugotovila v kako se bo gimnastika razvijala in, da ji ona s svojimi petindvajsetimi leti ne bo mogla slediti. Kljub temu, da so jo čez tri tedne čakale Mediteranske igre v Izmiru in 1972 Olimpijada v Munchnu, se je odločila, da bo balkanijada njeno zadnje tekmovanje. Pravi, da je bila to ena boljših odločitev, saj je sama rada telovadila brez vsake misli, kaj se ji izplača in kaj ne. O športnikih, ki zaradi preračunljivosti ne prenehajo s tekmovanji, kljub njihovim slabšim uspehom, nima dobrega mišljenja.

Po končani športni karieri je bila do 1983 sodnica v gimnastiki. V TVD Šiška pa je telovadkam bivšega trenerja Bolkovića pomagala sestavljati vaje na gredi in na parterju. Poleg tega je v TVD Vič štiri leta vodila gimnastiko za mladinke. Pričela je s tremi telovadkami in končala s stodvajsetimi. Meni, da je največja naloga pedagoga, da učence navduši za svojo dejavnost, potem je delo lahko in uspešno. Zanja je bila gimnastika prelep, zanimiv šport, ki razveseljuje vedno, ko se naučiš nekaj novega. Vsestransko razvija telo, psihično te utrjuje in pomaga, da kasneje lažje premaguješ težave. Ko pa gleda sedanjo gimnastiko, mlade deklice, ji je hudo zanje. Takšni napori puščajo posledice, ki pa trenerjem niso mar.

Ob intervjuju z Marlenko Kovač sem ugotovila kaj je pravzaprav prava ljubezen do gimnastike. Zaradi nje imam ta šport še raje in mislim, da so ga vzljubili vsi, ki so se na kakršen koli način dotaknili njenega življenja. Solza iskrenosti na koncu intervjuja mi pove, da je živila za gimnastiko in prepričana sem, da se vse do danes to ni spremenilo.

Slika 14. Marlenka Kovač

Slika 14. prikazuje Marlenko Kovač ob letveniku v TVD Šiški (osebni arhiv Marlenke Kovač).

Slika 15. Marlenka Kovač – 2. od leve proti desni

Na 15. so prikazani od leve proti desni: Janez Brodnik, Marlenka Kovač, Boris Gregorka in Jelicca Vazzaz (osebni arhiv Marlenke Kovač).

3. SKLEP

Diplomska naloga opisuje zgodovino ženske gimnastike na Slovenskem. Ženska gimnastika na Slovenskem ni nikoli stagnirala ali bila manj številčna kot moška, zmeraj pa je, bila manj pomembna. Iz življenjepisov lahko namreč razberemo, da veliko uspešnih slovenskih telovadk ni imelo svojih rednih trenerjev, velikokrat so bile prepuščene svoji domišljiji in pomoči druga drugi. Prav tako je od 1936 do 1970 izredno malo člankov, povezanih s slovenskimi telovadkami, omenjene so le nekajkrat, medtem, ko je moška gimnastična sekcija velikokrat v časopisju zaradi svojih uspehov. Čeprav slovenske telovadke niso tako znane lahko vseeno govorimo o mnogih uspehih. Od leta 1936 pa vse do 1970 so bile stalnica tako na olimpijskih igrah kot svetovnih prvenstvih. Res je, da niso dosegle najvišjih mest so pa vseeno vidno vplivale na razvoj ženske slovenske gimnastike.

Zanimivost diplomske naloge so zagotovo skupne lastnosti vseh telovadk. Vse čutijo do te panoge veliko ljubezen. Gimnastika jim je polepšala otroštvo, s pomočjo nje so se namreč veliko naučile in pridobile. Slovenskim gimnastičarkam je skupen športni duh, kjer ni pomembno zmagovati, najpomembnejše je šport vzljubiti in to ljubezen prenašati na mlajše generacije.

Ta naloga je namenjena vsem, ki jih ženska športna gimnastika zanima. Spoznali bodo tako športno pot slovenskih telovadk zgodnjega obdobja kot njihove življenjske zgodbe. V tej diplomski nalogi je zajet le del osebnosti, ki skupaj tvorijo močno gimnastično zgodovino v Sloveniji.

4. VIRI

Ruža Vojsk, podatke posredovala z dopisovanjem prek e – maila Sanji Vreča.

Milica Rožman Šlibar, intervju, ki sta ga opravili Ana Janko in Sanja Vreča.

Ada Smolnikar, intervju, ki sta ga opravili Ana Janko in Sanja Vreča.

Nevenka Pogačnik, intervju ki sta ga opravili Ana Janko in Sanja Vreča. Podatke je posredoval mož Nevenke Pogačnik.

Zdenka Prusnik Cerar, intervju sta opravili Ana Janko in Sanja Vreča. Podatke je posredovala Gospa Dragica Bužga.

Marlenka Kovač, intervju opravila Sanja Vreča.

5. LITERATURA

Šugman, R. (1991). *Šport, njegov kratek zgodovinski oris v svetu in pri nas*. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Stepišnik, D. (1974). *Telovadba na Slovenskem*. Ljubljana: Tiskarna Delo.

Šelih, A., Gaber, M., Puhar, A., Rener, T., Šuklje, R., Verginella, M. (2007). *Pozabljena polovica - Portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem*. Nova Gorica: Tuma

Brložnik, B. (2006). *Jelica Helena Zoe Vazzaz, legenda slovenske gimnastike*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

6. SLIKE

Slika 1. : Prvi ženski telovadni odsek v Stepišnik D., 1974, Telovadba na Slovenskem, str. 75

Slika 2.: Dr. Viktor Murnik v Vazzaz J., 1983, Partizan Narodni Dom Ljubljana, str. 20

Slika 3.: Jelica Zoe Vazzaz v Brložnik B., 2006, Jelica Helena Zoe Vazzaz, legenda slovenske gimnastike, str. 35

Slika 4.: Lidija Rupnik na gredi v Šelih A., 2007, Pozabljena polovica - Portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem, str.

Slika 5.: Marta Pustišek v Šelih A., 2007, Pozabljena polovica - Portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem, str.

Slika 6.: USA 9 October: New York. (9.10.2011). Run Founder. Pridobljeno 24.6.2015, iz <http://www.worldharmonyrun.org/usa/news/2011/offroute/1009.html>

Slika 7.: Milica Rožman, osebni arhiv Milice Rožman

Slika 8.: Ada Smolnikar, osebni arhiv Ade Smolnikar

Slika 9.: Nevenka Pogačnik, osebni arhiv Nevenke Pogačnik

Slika 10.: Počastitev dr. Viktorja Murnika ob 85 – letnici, osebni arhiv Nevenke Pogačnik

Slika 11.: Dragica Bužga in Zdenka Prusnik – Cerar, osebni arhiv Dragice Bužga

Slika 12.: Zdenka Prusnik – Cerar spodaj 4. od leve proti desni, osebni arhiv Dragice Bužga

Slika 13.: Marlenka Kovač, osebni arhiv Marlenke Kovač

Slika 14.: Marlenka Kovač – 2. od leve proti desni, osebni arhiv Marlenke Kovač